

ÖZ

Yazar	: Funda KIVILCIM
Üniversite	: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Türkoloji
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XVIII + 246
Mezuniyet Tarihi	: 26.12.2019
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Layli ÜKÜBAYEVA

AYIM AYTBAEVA'NIN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Kırgız edebiyatında erkek yazarlar ile birlikte kadın yazarlar da edebiyata önemli katkıları olan eserler kaleme almışlardır. Ancak Kırgız edebiyatında kadın yazarların hayatı, ebedî kişilikleri ve eserleri hakkında yeterli çalışmalar yoktur. Onlardan biri, Kırgız edebiyatının ilk kadın nesir yazarı Ayım Aytbaeva'dır. Ayım Aytbaeva'nın Kırgız edebiyatı ve Kırgız çocuk edebiyatına eserleriyle katkıları büyüktür. Bu çalışmayı seçme nedenimiz: Kırgız edebiyatında bir ilk olma özelliği taşıyan kadın yazarın ve eserlerinin daha önce bu derece geniş çaplı bir araştırmaya konu olmamasıdır.

Ayım Aytbaeva'nın gerek bir yazar, gerek bir kadın olarak farklı görüşleri, özgün bir edebiyatçı kişiliği ve dünya görüşü vardır. Bu bağlamda farklılıkları, katkılarıyla kendinden sonra gelecek olan, öncelikle kadın yazarlara sonrasında ise tüm edebiyatçılara örnek ve yol gösterici bir yazar olmuştur. Eserleriyle döneminin kültür, sosyal, siyasi, ekonomik, tarihi özelliklerini yansıtmıştır. Ele aldığı konularla özellikle de kadına ve çocuğa yönelik konularda psikolojik, felsefi, pedagojik fikirleri ve tecrübeleriyle okuyucusunu geliştirmeyi, farkındalık oluşturmayı, bilinçlendirmeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde Ayım Aytbaeva'nın hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Yazar hakkında çalışmaların az olması nedeniyle bu bölümü oluştururken en çok faydalanılan kaynaklar, yazarın kendi yazdığı anı yazıları ve başka yazarların onun

hakkında yazdıkları olmuştur. İkinci bölümde ise yazarın edebî kişiliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yazarın edebî kişiliği konusunda da kaynakların yetersiz olmasından dolayı bu bölümü oluştururken kullanılan yöntem: birinci bölümde elde ettiğimiz hayatı hakkında yazılanlar ve eserlerinin incelenmesiyle edinilen bilgiler olmuştur. Son bölüm ise yazarın altı hikâye kitabı içerisinde, kısa hikâye türündeki toplamda yirmi altı hikâyenin özetleri ve tahlillerinden oluşmaktadır. Bölümü oluştururken hikâyelerin tahlilleri, Türk edebiyatındaki hikâye tahlil metodu örnek alınarak oluşturulmuştur. Ayrıca Türk edebiyatı yazarlarının hikâye türündeki eserlerinin tahlilleri incelenerek bir metot oluşturulmuştur.

Sonuç bölümünde yazarın hayatı, edebî kişiliği ve hikâye tahlillerinden yola çıkarak Kırgız edebiyatına ve Kırgız çocuk edebiyatına katkıları, bir kadın yazar olarak edebiyattaki yeri ve önemi, edebiyatta var olma amacı, hikâyeleri ile anlatmak istediği iletiler, ele aldığı konular, üslubu kısacası edebiyatçı kimliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırgız edebiyatı, kadın yazar, hikâye, Ayım Aytbaeva, tahlil

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Фунда КЫВЫЛЖЫМ
Университет	: Кыргыз-Түрк Манас Университети
Багыты	: Филология (Түркология)
Иштин сыпаты	: Магистратура
Беттердин саны	: XVIII + 246
Бүтүрүү датасы	: 26.12.2019
Илимий жетекчи	: Ф. и. д., проф. Лайли ҮКҮБАЕВА

Айым Айтбаеванын өмүрү, чыгармачылыгы жана чыгармалары

Кыргыз адабиятында эркек жазуучулар менен бирге эле аял жазуучулар дагы адабиятка салым кошо турган чыгармалар жаратышкан. Бирок, кыргыз адабиятында аял жазуучулардын өмүрү, чыгармачылыгы жана чыгармалары жеткиликтүү денгээлде изилденген эмес. Мындай жазуучулардын сап башында, кыргыз адабиятынын алгачкы проза жазуучусу Айым Айтбаева турат. Айым Айтбаева чыгармалары аркылуу кыргыз адабиятына жана кыргыз балдар адабиятына чоң салымын кошкон. Кыргыз адабиятындагы алгачкы аял жазуучу болуу өзгөчөлүгү жана чыгармаларынын жеткиликтүү денгээлде изилденбегендиги биздин бул теманы тандообузга түрткү болду. Айым Айтбаева жазуучу катары жана аял катары өзгөчө дүйнө таанымы, сезимталдыгы жана өзүнө таандык чыгармачылык жолу менен башкалардан айырмаланган. Муну менен бирге ал өзүнүн өзгөчөлүгү жана адабиятка кошкон салымы менен өзүнөн кийинки аял жазуучуларга, ошондой эле башкаларга үлгүлүү жол көрсөткөн жазуучу болгон. Жазуучу чыгармаларында ошол замандын маданий, социалдык, саясий, экономикалык жана тарыхый өзгөчөлүктөрүн чагылдырган. Ал аялдарга жана балдарга арналган чыгармаларындагы психологиялык, философиялык, педагогикалык ой жүгүртүүлөрү, тажрыйбалары аркылуу окурмандарга

кандайдыр бир түшүнүк киргизүүнү, алардын ой чабытын өнүктүрүүнү максат кылган.

Изилдөөнүн биринчи бөлүгүндө Айым Айтбаеванын өмүрү тууралуу маалымат берилген. Жазуучунун өмүрү жөнүндө жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн жоктугуна байланыштуу, бул бөлүктү жазууда, жазуучунун өзү тууралуу жазган жазуулар жана башкалардын жазуучу тууралуу жазгандары булак катары пайдаланылды. Экинчи бөлүктө жазуучунун чыгармачылыгы жөнүндө сөз болот. Чыгармачылыгы тууралуу дагы маалыматтын жоктугуна байланыштуу, экинчи бөлүктүн мазмунун жазууда биринчи бөлүктөгү өмүрү тууралуу жана чыгармаларын изилдөөнүн жыйынтыгында топтолгон маалыматтар түздү. Акыркы бөлүм, жазуучунун аңгеме китептеринин ичиндеги, кыскача аңгеме түрүндөгү, жалпысынан жыйырма алты аңгеменин мазмунун жана алардын анализдеринен турат. Чыгармалары түрк адабиятындагы аңгемелердин анализинин усулдарынын үлгүсү боюнча жүргүзүлдү. Айрыкча белгилей кетчү нерсе, бул усулдар түрк адабиятындагы аңгемелердин үстүнөн жүргүзүлгөн анализдерди иликтенген кийинки өзүнчө түзүлгөн усул болуп эсептелет.

Жыйынтыктоочу бөлүмдө жазуучунун өмүрү, чыгармачылыгы жана аңгемелеринин анализдеринен баштап жазуучунун кыргыз адабиятына жана кыргыз балдар адабиятына кошкон салымы, аял жазуучу катары адабияттагы орду жана мааниси, адабияттын бар болуу максаты, аңгемелери аркылуу айткысы келген ойлору, иштеп чыккан темалары, жазуу өзгөчөлүгү, кыскача айтканда, бул кишинин адабий өзгөчөлүгүн далилдөөгө аракет кылдык.

Ачкыч сөздөр: *Кыргыз адабияты, аял жазуучу, Айым Айтбаева, аңгеме, анализ*

АБСТРАКТ

Автор	: Фунда КЫВЫЛДЖЫМ
Университет	: Кыргызско-Турецкий Университет Манас
Направление	: Филология (Тюркология)
Тип диссертации	: Магистерская диссертация
Количество страниц	: XVIII + 246
Дата защиты	: 26.12.2019
Научный руководитель	: Д.ф.н., проф. Лайли УКУБАЕВА

Жизнь, творчество и произведения Айым Айтбаевой

В кыргызской литературе женщины писатели наряду с мужчинами писателями создали произведения которые внесли огромный вклад в кыргызскую литературу. Однако жизненный путь и творчество кыргызских писательниц ранее не были изучены достаточно. Одной из таких писательниц является Айым Айтбаева-первая женщина прозаик в кыргызской литературе. Произведения написанные Айым Айтбаевой имеют весомое значение в кыргызской литературе, в особенности в кыргызской детской литературе. Поводом для исследования данной темы послужило именно то, что произведения Айым Айтбаевой и её становление первой женщиной писательницей в кыргызской литературе ранее не были изучены достаточно. Она как женщина писательница и просто как женщина отличается своеобразным мировоззрением и чуткостью, и свойственным ей богатым творческим путем проложила светлую дорогу для других женщин писательниц. В произведениях отображены культурно-социальное, политическое, экономическое и исторические положения её времени. В основе произведений посвященных женщинам и детям лежит психологическое, философское и педагогическое размышление, целью которого является развитие хода мышления читателей.

Первая часть исследования посвящается к жизненному пути Айым Айтбаевой. В связи с отсутствием полноценных источников про её биографию в данной работе использовались материалы написанные ею самой и написанные другими авторами. Нехватка материалов о её творческой деятельности послужило

причиной глубокого изучения и раскрытия особенностей её творческого пути. Вторая часть данной работы акцентирует внимание на результаты исследования её творчества. Третья часть содержит анализы двадцати шести коротких рассказов писательницы. При изучении её рассказов использовались методы исследования рассказов тюркоязычной художественной литературы.

В заключении отражены результаты исследования жизненного пути и творческой деятельности Айым Айтбаевой. А также выводы анализов её рассказов, вклад автора в кыргызскую детскую литературу, занимаемое ею место в литературе как женщина писательница, влияние её художественного мышления на читателей, разработанные ею темы и литературный стиль её произведений.

Ключевые слова: Кыргызская литература, женщина писательница, Айым Айтбаева, рассказ, анализ

ABSTRACT

Author	: Funda KIVILCIM
University	: Kyrgyz-Turkish “Manas” University
Department	: Turkology
Number of pages	: XVIII + 246
Graduation Date	: 26.12.2019
Supervisor	: Prof. Dr. Layli UKUBAEVA

Life, Creativity and Works of Ayim Aitbaeva

In Kyrgyz literature, female writers along with male writers created works that made a huge contribution to Kyrgyz literature. However, the life path and work of Kyrgyz writers have not been studied enough before. One of these writers is Ayim Aitbaeva, the first female prose writer in Kyrgyz literature. The works written by Ayim Aitbaeva are of significant importance in Kyrgyz literature, especially in Kyrgyz children's literature. The reason for the study of this topic was precisely the fact that the works of Ayim Aitbaeva and her becoming the first woman writer in Kyrgyz literature have not been studied enough before. She, as a woman writer, and just as a woman, is distinguished by a peculiar worldview and sensitivity, and she has paved the bright path for other women writers with her rich and creative approach. The works reflect the cultural, social, political, economic and historical events and issues of her time. The works dedicated to women and children are based on psychological, philosophical and pedagogical thinking, the purpose of which is to develop the thinking process of readers.

The first part of the study is dedicated to the life path of Ayim Aitbaeva. Due to the lack of full-fledged sources about her biography, in this work, materials written by herself and written by other authors have been used. The lack of materials about her career and life caused a deep study and disclosure of the features of her resourceful path. The second part of this work focuses on the results of a study of her work. The third part contains analyzes of twenty-six short stories of the writer. When studying her stories, methods were used to study the stories of Turkish-language fiction.

The conclusion reflects the results of a study of the life path and works of Aiyim Aitbaeva. As well as the conclusions of analyzes of her stories, the author's contribution to Kyrgyz children's literature, her place in literature as a woman writer, the influence of her artistic thinking on readers, her themes and the literary style of her works.

Key Words: Kyrgyz literature, woman writer, Aiyim Aytbaeva, story, analysis